

بایگه ایران در معادلات سیاسی قدرت‌ها برای قفقاز*

دعوت از آمریکایی‌ها

در زمستان گذشته به دنبال ارسال جنگنده‌های میگ روسی به ارمنستان و فاگلازاده مشاور طراز اول رئیس جمهوری آذربایجان از آمریکایی‌ها دعوت کرد یک پایگاه هوایی در حومه باکو ایجاد کنند، ولی آمریکایی‌ها نشان دادند که مایل نیستند مستقیماً در کشمکش‌های قفقاز درگیر شوند و ترجیح می‌دهند نفوذ خود را از طریق ترکیه در این منطقه حفظ کنند و احتمالاً افزایش دهند. آن‌ها ترکیه را تشویق می‌کنند سهمی عمده از لوله‌های نفت قفقاز برای انتقال نفت و گاز قفقاز را به خود اختصاص دهد. بدیهی است که اعمال چنین سیاست‌هایی از جانب آمریکا خوشایند یونان نیست. گرچه دولت یونان از دخالت ناتو در کوزوو حمایت کرد ولی مردم یونان همواره نشان داده‌اند که هوادار صرب‌ها هستند. ارمنستان یک قرارداد دفاعی با یونان دارد و افسران ارتش خود را برای گذراندن دوره‌های آموزشی به یونان اعزام می‌کند و در سیاست‌های اقتصادی از رابطه بازرگانی سه جانبه میان آمریکا، ایران و یونان حمایت می‌کند. ناتو به نوبه خود می‌گوید از هر سیاستی که امنیت لوله‌های نفتی را در قفقاز تامین کند پشتیبانی خواهد کرد و حتی آماده است برای تامین چنین امنیتی اقدام به تشکیل یک نیروی حافظ صلح با شرکت کشورهای منطقه کند. آمریکایی‌ها با توجه به روابطشان با ارمنستان و یونان و هم‌چنین ترکیه، از ارمنی‌ها می‌خواهند روابط خود را بیش از این با ایران گسترش ندهند، ولی ارمنی‌ها با توجه به دریافت مقادیر معتناهی نفت و گاز از ایران، به ویژه در دوران جنگ با آذربایجان بر سر قره‌باغ، تاکنون به این خواسته آمریکا تن در نداده‌اند.

* عنوان اصلی مطلب «قفقاز: اقتصاد در خدمت مسابقه تسلیحاتی است»، و ماهنامه عنوان را با توجه به اهمیت قفقاز برای امنیت ایران تغییر داده است.

ماخذ: مجله اکونومیست: ۵ ژوئن ۱۹۹۹
برگردان از بخش ترجمه «گزارش»

اروپایی تلویزیون ماهواره‌ای (یوتل ست) رأی داد. برخلاف ارمنستان، آذربایجان و گرجستان موکداً پشت سر ناتو سنگر گرفته‌اند. آقای شواردنادزه آخرین وزیر امور خارجه اتحاد شوروی سابق که بر سر بستن دو پایگاه از چهار پایگاه نظامی روس‌ها در خاک گرجستان بافشاری می‌کند اخیراً تمایل شدید خود را برای پیوستن کشورش به پیمان ناتو نشان داده است و آذربایجان نیز پیشنهاد کرده است یک تیپ ارتش آذربایجان به نیروهای ترکیه برای اعزام به کوزوو ملحق شود.

عامل مهم در اصرار آذربایجان به نزدیک شدن به ناتو سرآزیر شدن سیل اسلحه به ارمنستان است. آذری‌ها معتقدند روس‌ها، ارمنستان را در جنگ با آذربایجان بر سر منطقه قره‌باغ حمایت تسلیحاتی می‌کنند. در زمستان گذشته، پس از آن که روس‌ها محموله‌های جدیدی از جنگنده‌های میگ ۲۹ و موشک‌های دفاع هوایی اس - ۳۰۰ را با پایگاهی نظامی در ارمنستان ارسال کردند، آذری‌ها با تلخی لب به شکوه گشودند و اقدام روس‌ها را محکوم کردند. آن‌ها هم‌چنین با ناخشنودی می‌گویند روس‌ها ارمنستان را در دریافت موشک‌انداز از کشور چین یاری می‌دهند.

با این حال، به عقیده بسیاری از ناظران، آذری‌ها در برهم خوردن موازنه تسلیحاتی میان دو کشور راه اغراق می‌بیمایند. ناظران نظامی می‌گویند به نظر نمی‌رسد روس‌ها از مفاد معاهده تسلیحات متعارف در اروپا به منظور تقویت پایگاه‌های خود در قفقاز پافراتر نهاده باشند. از این گذشته، ارسال اسلحه روس‌ها منحصر به ارمنستان نموده است، زیرا در سال‌های میانی ۱۹۹۰ مقدار زیادی سلاح به آذربایجان نیز تحویل داده‌اند. از سوی دیگر آذربایجان به دلیل نداشتن یک حامی مقتدر در منطقه، معاهده‌ای دفاعی با ترکیه منعقد کرده است، ولی به نظر نمی‌رسد ترک‌ها با کمک‌های بیش از اندازه نظامی به آذربایجان از خطر رویارویی با روسیه استقبال کنند. آمریکایی‌ها نیز به استقبال چنین مخاطره‌ای نخواهند رفت.

منطقه قفقاز به رغم برخورداری از یک آرامش متزلزل همچنان به صورت یکی از مناطق پرمخاطره جهان باقی مانده است. روز ۲۴ ماه مه شاهدان عینی یک سوء قصد دیگر به جان شواردنادزه رئیس جمهوری ۷۱ ساله گرجستان را نظاره کردند. این اقدام سومین سوء قصد به جان این سیاستمدار کهنه کار گرجی از سال ۱۹۹۵ به این سو است. در آن سال شواردنادزه از یک بمب‌گذاری در مسیر عبورش جان سالم به در برد. سال گذشته نیز اتومبیل او و اسکورتش در یک انفجار گرفتار آمدند که این بار نیز شواردنادزه از چند قدمی مرگ گریخت. در پی آخرین سوء قصد، دوازده نفر دستگیر شدند و مقداری سلاح به دست ماموران امنیتی افتاد. آقای شواردنادزه بلافاصله پس از این سوء قصد گفت که احساس می‌کند دست روس‌ها در پس این سوء قصدها به منظور برداشتن او از سر راه خود قرار دارد.

یک رهبر جمهوری آذربایجان می‌گوید: خشونت‌هایی که هرازگاه در قفقاز روی می‌دهد به منظور تشدید مسابقه تسلیحاتی در منطقه، سامان‌دهی می‌شود و دست‌هایی پنهان سعی دارند - مثلاً - از طریق ایجاد مسابقه تسلیحاتی میان آذربایجان و ازبکستان کشورهای منطقه را به دو اردوگاه طرفدار روسیه و هوادار ناتو تقسیم کنند. گروه طرفدار ناتو در مجموع به دنبال تشدید نفوذ ترکیه در منطقه، و گسترش این نفوذ به کشورهای ترک زبان قفقاز و چند کشور دیگر هستند. ناظران کشورهای طرفدار ناتو در قفقاز را گرجستان، اوکراین، ازبکستان، آذربایجان و ملداوی نام می‌برند، و در مقابل آن‌ها دو کشور ایران و ارمنستان را به عنوان کشورهایی که مایلند روسیه قدرت برتر منطقه باشد، توصیف می‌کنند. دو کشور چین و یونان نیز از این گروه طرفداری می‌کنند. بحران کوزوو محکی بود برای آزمایش این گروه‌بندی. کشورهای اردوگاه روسیه در مجموع به اقدامات ناتو در کوزوو با دیده خصومت می‌نگریستند. ارمنستان که در انتخابات ماه مه گذشته دولتی ملی‌گرا در آن به سر کار آمده یکی از سه کشوری بود که علیه اخراج صربستان از سازمان